

אברהם ב. יהושע "המנהרה"

אברהם ב. יהושע, "המנהרה", הספרייה
החדשה, הוצאת הקיבוץ המאוחד,
תשע"ח-2018, 323 עמ'.

צבי לוריא, מהנדס תחבורה בגמלאות שהתמחה כל חייו בדרכים ומנהרות, מגלה בגיל 72 כי מתפתחת אצלו דמנצ'ה. עדיין סימני המחלה קלים. פיזית מדובר בניוון קל בקליפת המוח שנראה למומחים בלבד. בפועל קיימת שכחת שמות ומקומות שיכולה להיות מביכה ואף מרגיזה. קשה במיוחד היא האינטראקציה עם אנשים שאינם מודעים למצבו ויכולים לראות בהתנהגותו התנשאות ואף זלזול. הנוירולוג מסביר ללוריא ולאשתו האוהבת דינה, רופאת ילדים בכירה, כי המצב עדיין קל, אי אפשר לדעת להיכן יתפתח, ואפשר עדיין לקוות טוב. רצוי אבל שצבי ינסה להיות פעיל ככל האפשר כדי לממש את יכולתו ולמנוע ניוון. שמירת קשר עם חברים לשעבר, והמשך עיסוק במה שעשה שנים רבות, חשובה מאוד.

אלא שצבי שהיה בעל תפקיד בכיר במשרד התחבורה, נהג במדיניות של הפרדה מוחלטת בין עבודה למשפחה. לעולם ובכוונה תחילה לא התעניין בחייהם הפרטיים של העובדים הכפופים אליו. לעולם

לא טרח לשאול לשלום משפחתם, למקום מגוריהם, או לתחביביהם. למעשה, הוא אף לא ידע אם נשואים הם, הורים, או כל פרט אישי עליהם. זאת מתוך אידיאולוגיה שאינטימיות מקלקלת את השורה ויכולה להביא למשוא פנים ואפילו לשחיתויות. אין לו לכן אפשרות לחיזוק קשרים וחזרה לעבודה. למרות זאת, על פי עצת הרופא ובלחץ אשתו, הוא יוצא למסיבה שנערכת לסגנו לשעבר, ואפילו מתבקש לשאת נאום בשבחו. זה מסתבך משום שלוריא שוכח את שמה של אשת סגנו לשעבר, אך מצליח לתת נאום ברכה מכובד תוך כדי התעלמות משמות.

במהלך אותו הטקס הוא גם פוגש במפתיע מהנדס צעיר העוסק בבניית כביש סודי למערכת הביטחון אי שם בלב מכתש רמון. לוריא מציע עצמו כעוזר (ללא שכר) למהנדס הצעיר (מימוני שמו), וזה במפתיע מקבלו בשמחה. אלא שתוך כדי תכנון הכביש אנו למדים כי למימוני כוונה נסתרת אפילו ממעסיקו. על גבעה בנתיב הכביש, ישנם שלושה בני משפחה נמלטים חסרי זהות. לאלה יש סיבות להתחמק גם מישראל, גם מהרשות הפלסטינית, וגם מירדן. לעזרם בא קצין צה"ל בכיר (במיל.) שידוע בשמו הפרטי בלבד, שמניעו לעזרה אינם תמיד ברורים. כדי למנוע לכן את הריסת מקלטם על הגבעה, מציע מימוני כי תיכרה מנהרה דווקא תחת הגבעה. וכך יצאו כולם שמחים. גם ייסלל הכביש, וגם יישמר ביתם.

מכאן נע הסיפור בשני קווים מקבילים. הראשון הוא והתקדמות מחלת הקהיון שאותה חווה לוריא. תיאורו של יהושע לעתים מכמיר לב. אנו רואים את דעיכתו של לוריא המבין את מצבו, אך אין לו אפשרות אמיתית לעשות דבר. בני משפחתו מתמודדים לפי אופיים. אשתו האוהבת שהיא עצמה רופאה, מבינה את המחלה ומשלימה עימה. לבנו איש ההי-טק, קשה להסכים עם חוסר הפתרון והוא מנסה למצוא דרך שבה לא תחמיר מחלתו. אך כפי הנראה מחלה זו דומה להיריון. ההתחלה אולי זעירה, אבל הסוף ברור. נעיר כי המינוח המקובל בעברית לַדְמָנָצְיָה היה שְטִיּוֹן אך זה הוחלף לאחרונה ע"י האקדמיה במונח קְהִיוֹן. ההסבר לכך היה שלמונח שטיון יש הקשר למונח שוטה,

תיאורו של יהושע לעתים מכמיר לב. אנו רואים את דעיכתו של לוריא המבין את מצבו, אך אין לו אפשרות אמיתית לעשות דבר. בני משפחתו מתמודדים לפי אופיים.

כאילו יש להתייחס לנושא המחלה כשוטה ולא כחולה. המונח קהיון הוא נייטרלי יותר במובן זה ולכן התקבל. יהושע וגיבורו צבי מלהטטים במונח שיטיון דווקא. צבי איננו מתואר כסובל במיוחד, ולעתים הוא (והסופר) משתמשים בכך כתירוץ לראות תופעות בדרך שונה ומרעננת מהמקובל. אך אנו הקוראים, לא יכולים שלא להזדהות עימו (ואולי לחשוש מכך שהמחלה יכולה לתקוף גם אותנו באכזריות וללא הודעה מוקדמת).

בקו מקביל נעה העלילה ועוסקת ברעיון הפנטסטי לחצוב מנהרה על מנת להותיר על גבעה שוממה שלושה בני משפחה. מימוני המהנדס מתכנן ולוריא עוזר בעדו. הם מגיעים לישיבה המכרעת כשכל הגורמים המקובלים יושבים בה. אנשי הצבא השומרים על עמימות, אנשי החברה להגנת הטבע המתנגדים נמרצות, אנשי האוצר הדואגים למסגרת התקציב, ושאר הפקידים הרלוונטיים. הכל מתואר כסביר והגיוני, אלא שככל שאנו לומדים יותר, כך מסתבר לקורא שכל התחבולה על כריית המנהרה איננה אלא בידין מופרך, שרק מוח מוכה קהיון היה יכול להתייחס אליה ברצינות.

רבים ניסו למצוא בספר זה דימויים, סמלים, רמיזות, עקיפות, ושאר התייחסויות למצב הפוליטי הישראלי או למצב המדיני או למצב האדם או החברה בכללותה.

רבים ניסו למצוא בספר זה דימויים, סמלים, רמיזות, עקיפות, ושאר התייחסויות למצב הפוליטי הישראלי או למצב המדיני או למצב האדם או החברה בכללותה. אחרי ככלות הכל, אין כמו שוטה שיכול להרשות לעצמו ללעוג למלוכה ולשלטון. אך נראה שקל ופשוט יותר (וגם מהנה!) לקרוא את הספר ללא ניסיון 'לפענחו' בדרך זו או אחרת. פשוט ליהנות מהעברית היפה והמשובחת, ומהעלילה הנוגעת ללב.

על א.ב. יהושע אין צורך להרבות בכתיבה. מדובר באחד הסופרים הוותיקים והמוערכים בישראל. את הספר כתב בעקבות מחלת הקהיון של אחד מחבריו, ואולי גם לאור גילו הלא צעיר (בן 82 נכון ל-2018). מומלץ לכל חובביו של א.ב. יהושע ולמי שאוהב לשון עשירה ועלילה מפותלת.